

تعریف صحیح شبه مضاف و نقد بدائۀ النحو

شبه مضاف آن است که به مابعد خود مرتبط باشد به این صورت که در مابعد عامل باشد: یا طالعاً جبلاً، یا حسناً وجهه، یا مکرمًا اجداده.

اشکال بدائۀ النحو

در ص ۱۹۳ گفته: شبه مضاف را در هامش ۱ ص ۱۵۳ (بحث لای نفی جنس) معرفی کرده ایم: «أشكال المنادی و إعرابه: ... ۳. شبه المضاف [قد تقدم تعريفه في هامش (۱) من صفحة ۱۵۳]: و هو منصوب أيضا...».

وقتی به هامش ۱ ص ۱۵۳ مراجعه می شود می بینیم که گفته: شبه مضاف آن است که عامل در مابعد یا متبوع باشد؛ بعد از «متبوع» مثال زده به: لا تلميذاً مُجَدِّداً، لا تلميذاً و معلماً. عبارت بدائۀ چنین است: «و المراد من «شبه المضاف» هو النكرة التي ارتبطت بما بعدها إمّا بالعمل بأن تكون ما بعدها معمولاً لها، نحو: «لا حسناً وجهه موجود» و «لا مكرمًا أجداده موجود» و «لا طالعاً جبلاً موجود» و «لا ساكنًا في الدار موجود» أو بكونه متبوعاً، نحو: «لا تلميذاً و معلماً موجودان» و «لا تلميذاً مُجَدِّداً موجود» و بهذه الأمور يخفف تنكيرها فيشبهه المضاف في رفع ابهامه بالمضاف إليه».

اشکال بزرگ این قول این است که در بحث توابع ندا، ص ۱۹۵ می گوید: «ج. توابع المنادي المبني يصحّ نصبها إلا البدل و عطف النسق المجرد من «أل» فهما كالمنادی المستقل أيضاً، نحو: «يا زيد العالم» و نحو: «يا زيد عليّ» و «يا زيد و أخا عمرو»».

یعنی خودش مثال زده به «يا زيد العالم» و نگفته «يا زيداً العالم» با آنکه «زيد» متبوع است؛ دو مثال بعدی او هم همین مشکل را دارد؛ و جالب است که عنوان آن را هم گفته: توابع المنادی المبني! اگر اینها تابع برای منادی هستند که در این صورت آن منادای متبوع که شبه مضاف است و منصوب، پس دیگر چطور مبني است!

تبصره: آدرس های فوق مبتنی است بر بدائۀ النحو موجود در نرم افزار ادبیات عرب نور. همین اشکال در نسخ مصحح و جدید بدائۀ (که صفحه بندی تغییر کرده) در صفحه ۱۳۸ و ۱۹۶ موجود است.

جمع بندی

تعریف صحیح شبه مضاف چنین است: «منادایی که عامل در مابعد است مثل «لا حسناً وجهه موجود» و «لا مكرمًا أجداده موجود» و «لا طالعاً جبلاً موجود» و «لا ساكنًا في الدار موجود»».